

Dějiny obcí jako problém

David Papajík

Před nedávnou dobou přišel Kabinet regionálních dějin při Katedře historie Filozofické fakulty Univerzity Palackého s projektem „Dějiny obcí“. ¹ Nemíním zde opakovat základní myšlenky projektu, které jsou uvedeny jinde, naopak se pokusím zobecnit některé problémy, které z psaní dějin obcí vyplývají a provedu jejich dílčí analýzu.

I když se to na první pohled nezdá, jeden z hlavních problémů se vznikem dějin obcí spočívá v samotné možnosti takové dějiny psát. Zatímco, když člověk potřebuje opravit počítač, jde za počítačovým technikem, když chce udělat plastiku obličeje, navštíví plastického chirurga, když chce napsat dějiny obce, není tak samozřejmé, že osloví odborně školeného historika. Mezi veřejností přetrvává představa, že dějiny obcí může napsat v podstatě kdokoliv, kdo umí číst a psát. Je zajímavé, že podobnou představu u plastického chirurga veřejnost nemá.

Jak pomoci řešit tento problém není úplně jasné. Je třeba se snažit překlenout nedůvěru, která existuje mezi zadavatelem dějin obcí, představiteli obecních úřadů a odbornou historickou obcí. Nevím ovšem, zda by měli školení historikové dělat nějaký typ osvěty a pokud ano, jakým způsobem.

Ti, kteří vedou obecní úřady, starostové, musejí být přece inteligentní lidé, kteří jsou schopni reagovat na věcné argumenty. Když se dobrá věc podařila a domluvili jsme se se starosty a ti nechají napsat dějiny obce školeným historikům, dostáváme se k dalším sporným otázkám.

Druhým okruhem je problém, zda takové dějiny má psát jeden autor nebo kolektiv autorů. Shrňme si pro a proti pro jednotlivé varianty. Pokud by je psal jediný autor, text bude mít stejnou stavbu po celou dobu, zabrání se opakování stejných informací u více autorů. V dnešní době jsou ale historikové většinou specializovaní na určité období a tady nám hrozí nebezpečí, že zatímco toto „své“ období hravě zvládnou, jiné, které je jim odborně vzdálenější, dopadne hůř.

Pro kolektiv autorů platí opačná znaménka, co u autora jediného. Za klad můžeme stanovit, že autoři budou psát o období, které je jim blízké a tudíž bude kvalitně zpracováno, za zápor jazykovou nevyrovnanost, nestejnou úroveň jednotlivých kapitol a možné koncepční střety.

¹ O projektu viz *Projekt k dějinám obcí*. Střední Morava, č. 14, 2002, s. 148–149 a *Projekt k dějinám obcí*. Vlastivědný věstník moravský, 54, 2002, s. 197. V populární podobě pro širší veřejnost *Obecní dějiny? Ano, ale pořádně*. Mladá fronta Dnes, 16. února 2002, příloha Střední Morava, s. 4 a *Univerzitní historici nabízejí obcím pomoc při psaní místních dějin*. Olomoucký den, 12. března 2002, s. 19.

Můžeme namítnout, že tyto rozpory u kolektivu autorů vyřeší redaktor celého svazku, ale zde bych nebyl velkým optimistou, protože často, aby knihu jazykově sjednotil nebo alespoň sblížil, by musel podobu textů výrazně pozměnit.

Neměli bychom se vyhýbat dílčímu závěru. Podle mého názoru o dané věci rozhoduje velikost zkoumané lokality, množství dochovaných materiálů a časové možnosti autora, případně termín odevzdání textu. Pro dějiny menších sídel, vesnic, bych spíše doporučoval autora jediného, maximálně dva, pro města pak kolektiv, jehož velikost si netroufám stanovit, ale čím větší, tím víc starostí s konečnou podobou knihy.

Autoři již byli vybráni, ale my stojíme před dalším problémem, jak a jestli vůbec zapojovat celozemské dějiny do dějin dané lokality. Hlavně v minulosti jsme byli svědky nešvaru, kdy autor místo, aby líčil dějiny lokality, častou sklouzával do celkového dění v zemi.

Jistě není možné napsat dějiny obce bez zřetele k celozemskému vývoji, podle mého názoru by ale celozemský záběr měl být minimální a pouze v odůvodněných případech, totiž pokud daná lokalita do tohoto dění nějak výrazně zasáhla. V tom případě bych se nebránil ani vylíčení příčin a důsledků celé záležitosti (např. bitva u nějaké lokality, pojednat o příčinách a vývoji války a o výsledcích celého tažení).

I tady jsme se již rozhodli, jak budeme postupovat, ale leží před námi další problém. Pojmout text v přísné chronologické řadě nebo ho naopak vystavět na tématických kapitolách. Asi ani jedno ani druhé by nebylo vhodným řešením. Jen chronologický výklad bez podrobnějšího zastavení u vybraného tématu není možný, ještě horší přístup je rezignovat na vývoj lokality a postavit celý text na tématických kapitolách (fara, kostel, škola, zemědělství, řemesla, války, živelné pohromy).

Podle mého názoru je nejlepším řešením jistý kompromis mezi oběma přístupy, totiž včleňovat tématické kapitoly do chronologického rámce nebo tématické kapitoly dát zvlášť do druhé části knihy. Přesto by měla být rozhodující chronologická část textu, tématické kapitoly by měly být vhodným rozšířením této původní linie, v žádném případě by tomu nemělo být naopak.

Jak podrobný by měl být daný text? Opět nesnadná otázka. Podle mého názoru dávno skončila doba, kdy takováto publikace měla 500 a více stran, jak to známe z 2. poloviny 19. a počátku 20. století. Ani druhý extrém, kniha do 50 stran, není vhodný.

Ideální je podle mého názoru rozsah od 100 do 300 stran, samozřejmě se zřetelem na velikost obce, u měst se bude jistě jednat o rozsáhlejší práci.

Nakolik podrobně líčit probíhající děje a zabíhat do podrobností? Podle mně záleží na věci případ od případu a univerzální hledisko zde neexistuje.

Jiným problematickým okruhem je skutečnost, zda musíme při psaní těchto publikací rezignovat na vědeckou úroveň textu a psát pouze v populárním tónu. Podle mne tomu tak v zásadě nemusí být. Je třeba v žádném případě nerezignovat na odbornou úroveň textu s přihlédnutím k tomu, že lidem neznalým historické terminologie budou muset být některé pojmy vysvětleny (nebo se vůbec neuvedou).

Přimlouval bych se za použití poznámkového aparátu, protože bez něho má text poloviční vypovídací hodnotu. Dá jistě práci starostům danou skutečnost vysvětlit, ale měli bychom se o to pokoušet.

Jak jsme začali u představitelů obecní samosprávy náš text, tak u nich i naše pojednání zakončíme. Musíme si jen přát, aby se mezi veřejností zakořenila představa, že dějiny obcí by měli psát pouze profesionálové, kteří přemýšlí i o metodických otázkách, jak jsme se o to pokusili my dnes a ne každý, kdo si to zamane.

Mgr. David Papajík, Ph.D.
Katedra historie FF UP
Křížkovského 10
771 80 Olomouc